

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. rugsėjo 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Antano Simnickio (kolegijos pirmininkas) ir Egidijos Tamošiūnienės, teismo posėdyje kasacinio rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal pareiškėjos A. V.-S. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 29 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos A. V.-S. pareiškimą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo; suinteresuoti asmenys – Pajūrio regioninio parko direkcija ir Klaipėdos rajono savivaldybės administracija.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimo taisyklės bylose dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo, taip pat šurprinzio teismo sprendimo priėmimo draudiną bei šio pažeidimo teises pasekmes nustatančių proceso teisės normų aiškinimo ir taikymo.
- Pareiškėja A. V.-S. teismo prašė: nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, kad jai nuosavybės teise priklausančiam (*duomenys neskelbtini*) žemės sklype, esančiame Pajūrio regioninio parko Šaipės kraštovaizdžio draustinyje, Klaipėdos rajone, (*duomenys neskelbtini*), buvo sodyba – gyvenamasis namas su priklausiniais; nurodyti, kad šis juridinis faktas nustatytas sodybos atstatymo teisei įgyti.
- Pareiškėja nurodė, kad atlikti tyrimai patvirtina jos žemės sklype buvus sodybą – gyvenamąjį namą su priklausiniais. Tai, kad prie tvencinio buvo pastatai, patvirtino liudytojas, sodybvietės faktą įrodo archeologinių žvalgomųjų tyrimų pažyma, faktinių aplinkybių konstatavimų protokolais ir raštas, architekto ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto išvada, kiti įrodymai.
- Suinteresuotas asmuo Pajūrio regioninio parko direkcija prašė pareiškėjos prašymą atmesti kaip nepagrįstą. Nurodė, kad šilksioje kartografinėje medžiagoje nėra fiksuotas statinių buvimo pareiškėjos žemės sklype faktas. Liudytojo R. A. T. parodymai yra abejotini ir neapibrėžti (nenurodytas konkretus žemės sklypas, o patys parodymai jau buvo panaudoti kitose civilinėje byloje Nr. 2-153-903/2014, nustatant buvusios sodybos faktą gretimame žemės sklype, kurio kadastrinis Nr. (*duomenys neskelbtini*). Be to, archeologinių tyrimų metu rasti tik pavieniai radiniai, kurie, suinteresuoto asmens nuomone, neįrodo sodyboje buvusio gyvenamojo namo fakto.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Klaipėdos apylinkės teismas 2018 m. rugpjūčio 13 d. sprendimu pareiškėjos prašymą tenkino – nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad A. V.-S. nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype, (*duomenys neskelbtini*), esančiame Klaipėdos rajone, (*duomenys neskelbtini*), buvo sodyba (gyvenamasis namas su pagalbiniais statiniais), be to, nurodė, kad juridinis faktas nustatytas tam, kad pareiškėja galėtų gauti leidimą vykdyti statybas jai priklausančiame žemės sklype.
- Teismas nustatė, kad pareiškėjai asmeninės nuosavybės teise priklauso žemės sklypas, esantis Klaipėdos rajone, (*duomenys neskelbtini*), įgytas 2013 m. spalio 2 d. pirkimo-pardavimo sutarties pagrindu. Buvusio sklypo savininkės M. T. prašymu 2013 metais buvo atlikti sklypo istoriniai tyrimai. Iš 2013 m. balandžio 16 d. istorikės J. V. istorinės pažymos nustatyta, kad M. T. (*duomenys neskelbtini*) žemės sklypas, (*duomenys neskelbtini*), yra istorinėje buvusio Karklininkų kaimo teritorijoje, Pajūrio regioninio parko Šaipės kraštovaizdžio draustinyje. Istorinėje pažymoje nurodyta, kad sklypas suplanuotas Karklės šiaurės vakarų dalyje, kuri intensyviau apstatyta nuo XIX a. II pusės, didžioji dalis sodybų nugriauta Antrojo pasaulinio karo pabaigoje. Sklypo vietos apstatymo padėtis iki XX a. pradžios, neturint tikslesnės kartografinės, lieka nežinoma. Pagal XX a. I pusės žemėlapius, kurių daugumą schematiškai ir juose sklypas lokalizuotas apytiksliai, išskyrus 1936 m. žemėlapi, XX a. I pusėje sklypo teritoriją užėmė pieva. Jos pietvakarių dalyje, priešais gretimame sklype buvusią kūdą, fragmentiškai išlikę stambūs akmenys, molo plytų nuolaužos, kurių pokaryje būta daugiau. Tai galbūt yra iki XX a. pradžios sunykusio apstatymo (buvusios atskiros sodybos?) požymiai ir liekanos. Tačiau tikslesnės informacijos nešlikę.
- Suinteresuoti asmenys Pajūrio regioninio parko direkcijos atstovas į bylą pateikė Lietuvos centrinio valstybės archyvo Antrojo pasaulinio karo metais (1944 m.) lėktuvo skrydžio metu darytą aerofotografinę nuotrauką, kurioje matyti Placio ežero apylinkės sodybų išsidėstymas, taip pat, kad pareiškėjai priklausančio sklypo teritorijoje nebuvo sodybos. Tačiau, teismo vertinimu, šis įrodymas nepaneigia, kad sodyba pareiškėjai priklausančiame žemės sklype galėjo būti anksčiau, t. y. dar iki 1944 m. Nors suinteresuoto asmens atstovas posėdžio metu nurodė, kad teritorija, kurioje yra pareiškėjos žemės sklypas (buvusi Mažoji Lietuva), išsiskiria tuo, kad šiam krašte yra išlikusi aiški kartografinė medžiaga ir nė viename iš trijų byloje esančių kartografinių žemėlapių (1912 metų, 1922 metų, 1936 metų) nėra užfiksuotas sodybos buvimo faktas, tačiau, teismo vertinimu, tai, jog kartografiniuose žemėlapiuose nėra pažymėta buvusi sodyba, dar neįrodo, kad jos ten negalėjo būti iki 1912 metų.
- Teismas nurodė, jog iš byloje esančios 2017 m. lapkričio 6 d. archeologo D. Z. žvalgomųjų archeologinių tyrimų pažymos bei jo posėdžio metu duotų paaiškinimų nustatyta, kad 2017 m. spalio 31 d. žemės sklype, unikalus Nr. (*duomenys neskelbtini*), vyko archeologiniai žvalgomieji tyrimai, fiksuojami antstolės Gretos Zutaūtės. Jų metu surašomajame šurp Nr. 1, nuėmus velėnos sluoksnį buvo atidengtas pastato pamatas: lauko riedulų, tarpais užpildytas moliu, plytų griuvenomis. Aplink pamatą taip pat rasta raudonų degių molinių plytų, datuojančių XIX–XX a. pradžią. Šurpė taip pat aptikta dubens šukė, keletas metalinių radinių – durų vyris, durų keletas, laikiklis, kirvis. Pagal pamatų masyvumą matyti, kad pastatas buvo gyvenamosios paskirties, tai liudija ir pastato viduje matoma molo linizė (galbūt plikito molo asla), tai rodo, kad statybos buvo vykdomos kruopščiai, pasirūpinant hidroizoliacija.
- Iš architekto G. A. S. 2018 m. vasario 9 d. išvados ir posėdžio metu duotų paaiškinimų teismas nustatė, kad pareiškėjai priklausančiame sklype rasta liekanų, turinčių architektūrinę struktūrą priskiriamų bruožų, jos priklauso gyvenamajam namui, o šalia rasta plytų, pagamintų iki Antrojo pasaulinio karo. Be to, iš byloje esančio 2018 m. liepos 23 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolo teismas nustatė, kad, dalyvaujančių archeologui D. Z. ir architektui G. A. S., apžiūrėtas pareiškėjai priklausančio žemės sklypas ir radus vietą, kurioje 2017 m. spalio 31 d. buvo atkasta riedulų linija, kasimo teritorija buvo išplėta, siekiant pamatyti aiškesnį galimų pamatų vaizdą. Išplėtus kasinio teritoriją, greta anksčiau rastų riedulų rastas dar vienas riedulys, trys plytos, jų nuolaužos, matoma, kad riedulų eilė tęsiasi toliau, taip pat rastas apdegusios anglies gabaliukas, metalinis daiktas, galbūt durų apkaustas, plačiau atidengta pastato asla.
- Teismo nuomone, byloje yra pakankamai rašytinių įrodymų, kurių pagrindu būtų galima teigti, kad labiau tikėtina nei netikėtina, jog pareiškėjai nuosavybės teise priklausančiame sklype buvo sodyba – gyvenamasis namas su priklausiniais. Kasinėjimų metu rasta pamatų struktūra, pliktinė asla, rankų darbo plytos patvirtina, kad pareiškėjai priklausančiame žemės sklype atkastos architektūrinės struktūros yra gyvenamojo namo, labiau tikėtina, buvusio iki 1912 metų, liekanos.
- Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi suinteresuoto asmens Pajūrio regioninio parko direkcijos apeliacinį skundą, 2020 m. spalio 29 d. sprendimu Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – pareiškėjos prašymą nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą atmėt.
- Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis kasacinio teismo formuojama praktika, pažymėjo, kad juridinę reikšmę turinčiam (sodybos buvimui) faktui nustatyti pirmiausia reikia konstatuoti, jog pareiškėjai nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype buvo sodyba. Ši aplinkybė – sodybos buvimas žemės sklype faktas, yra esminė ir suteikianti statybos teise (nustatius juridinę reikšmę turintį faktą). Sodybos buvimas faktas visų pirma siejamas su gyvenamojo namo sklypo buvimu. Tuo atveju, kai nustatoma, kad pareiškėjai nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype, kuris yra saugomoje teritorijoje, nėra buvę gyvenamojo namo – pagrindinio sodybos objekto, ir pareiškėjai dėl susidėjusios žemėnaudos teko ta žemės sklypo dalis, kurioje buvo gyvenamojo namo priklausiniai (antraciniai daiktai), dalis sodybos pastatų ir (ar) sodybos liekanų ir pan., tai juridinę reikšmę turintis faktas dėl sodybos buvimo negali būti nustatomas, nes pagal teisinį reglamentavimą privalo užtikrinti, kad be pakankamo pagrindo nebūtų didinamas draustinio teritorijos užstatymas.
- Remdamasis „Vikipedijos“ duomenimis apie Karklės apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje yra duomenų apie statinius. Karklės suteiktas kurorto statusas. 1926 m. kaimas užėmė 1296 ha. 1954 m. kaimo dalis į šiaurę nuo Rikinės upelio atiteko karškimams, įsteigtas sovietų armijos poligonas. Senosios sodybos buvo sunaikintos. Iki XX a. vidurio kaimas buvo žinomas kaip Karklininkai, 1923–1938 m. prigio Karklės vardas. Iki 1871 m. Klaipėdos apskritys priklausė Prūsijai, po to iki 1919 m. – Vokietijai, todėl darytina išvada, kad įrodinėjamas sodybos egzistavimas metu teritorijoje galiojo Vokietijos įstatymai, t. y. 1896 metų Vokietijos imperijos Bundesrato ir Reichstago patvirtintas Civilinis kodeksas, įsigaliojęs 1900 m. sausio 1 d. Teismo vertinimu, paminėti istoriniai faktai leidžia padaryti daugumą tikėtiną išvadą, kad pareiškėjos įrodinėjama laiku ši teritorija buvo urbanizuota ir sodybos buvo užfiksuotos bei įteisintos, nes toje teritorijoje galiojo Vokietijos įstatymai.
- Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad paminėti viešai priimami duomenys iš esmės yra patvirtinti ir 2005 metų istorikės J. V. istorinės pažymos aprašomojoje dalyje (pažymos 4 lapas). Šios pažymos 3 lape yra nurodyta, kad XIX a. pabaigoje–XX a. I pusėje kaimo buvo apie 152 sodybos, iš jų 132 turėjo aiškias ribas ir susiformavusią planinę struktūrą, apie 20 sodybų būvopavieniai pastatai bei aiškesnių kiemo ribų. Teritorija, kurioje suplanuotas minimas sklypas, priklauso vienai iš labiausiai sunykusių Karklininkų kaimo vietų. Jei sklypo būta sodybos, ji stovėjo iki XX a. pradžios.
- Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad istorikė J. V., rengdama istorinę pažymą, vadovavosi 2005 metų istorinių tyrimų nuorodose pateiktais šaltiniais, taip pat gyventojų prisiminimais. Ji pažymoje nurodė, kad sklypo pietvakarių dalyje, priešais gretimame sklype, tuo metu priklausančiame T., apie buvusią kūdą fragmentiškai išlikę stambūs akmenys, molo plytų nuolaužos, kurių pokaryje būta daugiau ir padarė prielaidą, kad tai galbūt yra iki XX amžiaus pradžios sunykusio apstatymo (buv. atskiros sodybos?) požymiai ir liekanos. Prielaidą istorikė J. V. pateikė su klausukais, jų padarė remdamasi senojo gyventojų R. A. T., prisiminimais. Istorinių duomenų apie galimą užstatymą nešlikę. Iš kartografinių šaltinių matyti, jog XX a. I pusėje sklypo teritorijoje buvo pieva.
- Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad istorinėje pažymoje tik padaryta prielaida, kad tai galbūt yra iki XX amžiaus pradžios sunykusio apstatymo (buv. atskiros sodybos?) požymiai ir liekanos, t. y. istorinėje pažymoje pateiktai tik tikėtina išvada dėl sodybos buvimo pareiškėjos sklype. Be to, nušiant istorinę pažymą buvo vadovautasi liudytojo R. A. T. parodymais, nors jo ginimo data nurodyta 1941 metais ir jis pats asmeniškai negalėjo matyti sodybos įrodinėjama XX a. pradžios laikotarpiu. Vien statybinį medžiagų užfiksuojimas, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, neįrodo sodybos, kaip statinių grupės, kurioje dominavo gyvenamasis namas, buvimas. Siekiamam faktui nustatyti pirmiausia reikia konstatuoti, kad pareiškėjai nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype buvo sodyba – gyvenamasis namas su priklausiniais, tačiau tokių įrodymų byloje nepakanka net įvertinus bylos žvalgomųjų tyrimų pažymą bei pirmosios instancijos teismo nurodytų specialistų paaiškinimus.
- Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad pirmosios instancijos teismas, konstatavęs galimą sodybos egzistavimą faktą apie 1912 metus, nesirėmė kartografinė medžiaga, kurios įrašai įrodo, jog 1906 m. pareiškėjos sklype buvo kelias ir pievos, 1910 metais – pievos, neužstatyta teritorija ir 1936 metais – pievos, neužstatyta teritorija. Laikotarpiu nuo 1796 m. iki 1983 metų pareiškėjos sklypo teritorijoje taip pat neužfiksuotas joks užstatymas.
- Iš 1944 m. aerofotografinės nuotraukos matyti, kad pareiškėjai priklausančio sklypo teritorijoje nebuvo užfiksuotas sodybos buvimo faktas ir nustatyta, kad Antrojo pasaulinio karo pabaigoje sodybos nebuvo, todėl ji negalėjo būti nugriauta 1954 m. šią teritorijos dalį atidavus karškimams. Taigi ši nuotrauka paneigia D. Z. išvadą, kad įrodinėjamas namas galėjo būti nugriautas po Antrojo pasaulinio karo. 2020 m. birželio 17 d. pateiktas Klaipėdos universiteto atliktas kartografinių žemėlapių tyrimas įrodo, jog ir 1936 metais bei 1940 metais ši teritorija užstatyta nebuvo, nežymios jokių statinių ribos.
- Apeliacinės instancijos teismas taip pat pažymėjo, kad 2017 m. lapkričio 6 d. archeologo D. Z. žvalgomųjų archeologinių tyrimų pažymoje pateiktai tik tikėtina išvada dėl galbūt pliktos molo asos gyvenamajame name. Todėl ši pažyma, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nėra pakankamas įrodymas visos sodybos buvimo faktui nustatyti. Įrodinėjamų pamatų akmenų ršamoji medžiaga nebuvo šurta, nėra jokios archyvinės pažymos apie įrodinėjamas sodybos gyventojus, šeimos galvą ar pan., todėl išvada, kad šioje byloje įrodytas sodybos buvimo faktas XX a. pradžioje, padaryti nepakanka įrodymų. Be to, istorinėje pažymoje nurodyta, kad jei sklype būta sodybos, ji stovėjo iki XX a. pradžios, o D. Z. žvalgomųjų archeologinių tyrimų pažymoje padaryta išvada, jog įrodinėjamas namas buvo nugriautas arba Antrojo pasaulinio karo metais, arba iš karto po jo.
- Atsižvelgdamas į aptartus argumentus apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad šioje byloje nepakanka įrodymų konstatuoti, jog pareiškėjos žemės sklype XX a. pradžioje buvo sodyba. Teismas pažymėjo, kad sodyba, nepriklausomai nuo to, kada ji pastatyta ar rengiamasi ją statyti, apima vientisą kompleksą atitinkamame žemės sklype išsidėčiusių nekilnojamųjų daiktų gyvenamajam namą, įvairius pastatus ir statinius. Šis juridinę reikšmę turintis faktas turi būti įrodytas istoriniais-archyviniais dokumentais, kuriuose nebūtų daromos prielaidos.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasacinis skundas pareiškėja prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 29 d. sprendimą ir palikti galioti Klaipėdos apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 13 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - Apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimui lemiamą reikšmę turėjo naujas įrodymas – teismo savo nuožiūra įvertinti civilinės bylos medžiagoje nesantys „Vikipedijos“ duomenys apie Karklę. Pareiškėjai nebuvo suteikta galimybė pasakyti dėl „Vikipedijos“ duomenų apie Karklę, todėl buvo pažeista pareiškėjos teisė būti išklausytai ir pateikti savo argumentus dėl visų bylai išspręsti reikšmingų aplinkybių ir jų teisinio vertinimo (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – **CPK**) 42, 302 straipsniai).
 - Skundžiamas sprendimas yra „šurprinzis“ pareiškėjai, nes: apeliacinės instancijos teismas savarankiškai surinko byloje duomenis, kurie yra nepatikimi, nes „Vikipedija“ yra interneto enciklopedija, kurią gali pildyti visi;

pareiškėjai dėl jų nesuteikta galimybė pasisakyti, pažeidžiant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisę į teisingą teismą; priimtas skundžiamas sprendimas (pareiškėjų atmeti) buvo visiškai kitoks, nei pirmosios instancijos teismo sprendimas (pareiškėjų tenkinti).

- 21.3. Skundžiamas teismo sprendimas (pareiškėjai yra „siurprizinis“ ir dėl to, kad byloje buvo gautas pareiškėjai palankus įsiteisėjęs Klaipėdos apylinkės prokuratūros 2020 m. gegužės 8 d. nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą, kuriuo buvo paneigtos visos Pajūrio regioninio parko direkcijos keltos abejonės dėl pareiškėjos sąžiningumo ir veiksmų teisėtumo, tačiau skundžiamu teismo sprendimu minėtas nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą buvo aiškinamas pareiškėjos nenaudai ir buvo priimtas priešingas nei pirmosios instancijos teismo sprendimas.
- 21.4. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vadovavosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 106 patvirtintu Sprendimų dėl buvusių sodybų atstatymo gamtiniuose ir kompleksiniuose draustinuose ir valstybiniuose parkuose priėmimo tvarkos aprašu, pagal kurį vienas svarbiausių buvusios sodybos įrodymų – jos nustatymas kartografinėje medžiagoje. Pareiškimo pateikimo metu šis Vyriausybės nutarimas dar nebuvo priimtas, bet galiojo Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 52 dals, pagal kurią buvusios sodybos buvimą juridinis faktas, neišlikus valstybės archyvuose saugomiems kartografiniams dokumentams, nustatomas teismo sprendimu. Todėl teismui nebuvo teisinio pagrindo vadovautis Vyriausybės 2020 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 106 ir sureikšminti kartografinės medžiagos. Teismas pažeidė principą *lex retro non agit*, reikiantį, kad įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama.
- 21.5. Skundžiamu sprendimu iš pareiškėjos yra reikalaujama to, kas yra neįmanoma (lot. *impossibile nulla obligatio est*) – juridinę reikšmę turintį faktą įrodyti istoriniais-archyviniais dokumentais, kuriuose nebūtų daromos prielaidos. Tai prieštarauja ypatingosios teisenos bylos esmei (CPK 445 straipsnis), nes tokiose bylose vadovaujamas įrodymų pakankamumo taisyklė, todėl svarbu, jog prielaida būtų pagrįsta byloje esančiais įrodymais, o priešingos prielaidos tikimybė būtų mažesnė. Be to, nukrypta nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-218-248/2018 suformuluoto teisės aiškinimo, kad kai įrodinėjamas vyksta netiesioginiai įrodymais, būtina spręsti įrodymų pakankamumo klausimą.
- 21.6. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas pareiškėjos pareiškimą, byloje esant pakankamiems įrodymams, tikėtinai pagrindžiantis buvusios sodybos egzistavimo faktą, kitiems įrodymams visiškai ir negiginėjami nepaneigiant tokio buvusios sodybos fakto egzistavimo tikimybės, pažeidė pareiškėjos nuosavybės teisės apsaugą nustatancias materialiosios teisės normas (Konvencijos Protokolo Nr. 1 1 straipsnį, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 4:37, 4:39 straipsnius).
22. Atsiliepinu į kasacinį skundą suinteresuotas asmuo Pajūrio regioninio parko direkcija prašo kasacinį skundą atmeti. Atsiliepinas grindžiamas šiais argumentais:
- 22.1. Pareiškėja teigia, kad skundžiamo sprendimo priėmimui lemiamą reikšmę turėjo naujas įrodymas – „Vikipedijos“ duomenys apie Karklę, dėl kurių pareiškėjai nebuvo suteikta galimybė pasisakyti. Toks pareiškėjos teiginys yra klaidinantis, nes apeliacinės instancijos teismas rėmėsi ne vienu įrodymu, o įrodymų ir faktų visuma. Teismas, skundžiamame sprendime enciklopediją „Vikipedija“ paminėjo tik vieną kartą (40 punkte), kartu 41 punkte nurodė, kad jos duomenys patvirtina pareiškėjos pateiktos istorinės J. V. istorinės pažymos teiginį, t. y. „Vikipedijai“ naudota patvirtinti pareiškėjos pateiktus įrodymus. Pareiškėjai šie faktai buvo žinomi, pateikdama teismui nurodytą pažymą, ji šiuos faktus pripažino, todėl, vadovaujantis CPK 182 straipsnio 5 dalimi, šių aplinkybių įrodinėti nereikėjo. Taigi šiuo atveju nebuvo pažeistos proceso dalyvių teisės ir teisėti interesai, o skundžiamo teismo sprendimo negalima pavadinti siurpriziniu.
- 22.2. Bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme metu buvo išnagrinėtos faktinės aplinkybės, pareiškėjos išdėstytos kasacinio skundo dalyje dėl nutarimo nutraukti ikiteisminį tyrimą vertinimo, siurprizinio sprendimo ir dėl ginčo išsprendimo taikomų teisės normų. Ši pareiškėjos kasacinio skundo dalis grindžiama tik pareiškėjos asmenine subjektyvia nuomone, nenurodant, kokios materialiosios ar proceso teisės normos, galėjusios turėti esminę reikšmę vienodam teisės aiškinimui ir taikymui bei neteisėto sprendimo (nutarimo) priėmimui, buvo pažeistos arba kaip buvo nukrypta nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos.
- 22.3. Kasaciniame skunde nurodytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 106 skundžiamame teismo sprendime nėra minimas, todėl pareiškėjos skundo teiginiai dėl jo taikymo pažeidžiant *lex retro non agit* principą, yra klaidinantis.
- 22.4. Pareiškėja reikalaujanti pateikti istorinius archyvinius dokumentus, kuriuose nebūtų daromos prielaidos, vertina kaip neįmanomą dalyką ne dėl to, kad tokių dokumentų teorškai negali būti, bet dėl to, kad ji tokių dokumentų neturi. Įrodančių dokumentų nebuvimas ar jų neturėjimas nereikšia, kad tokių dokumentų negali būti, todėl ir reikalaujantis pateikti šiuos dokumentus nėra negalimu reikalauti neįmanomų dalykų principo pažeidimas.
- 22.5. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs įrodymus, nusprendė, kad tikimybė, jog ginčo vietoje buvo sodyba, yra mažesnė, negu tikimybė, kad tokios sodybos nebuvo. CPK 185 straipsnyje įtvirtinta teismo pareiga įvertinti byloje esančius įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaujantis įstatymais. Jokie įrodymai (ar prielaidos) teismui neturi iš anksto nustatytos galios.
- 22.6. Pareiškėja pateikdama argumentus dėl jos nuosavybės teisės pažeidimo nenurodė konkretaus apeliacinės instancijos teismo klaidingo teisės aktų taikymo ar neteisingo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos aiškinimo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kasacinio nagrinėjimo dalyko ir bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

23. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra sąstomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reikšia, kad kasacinis teismas sprendžia šimtiniai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021, 19 punktas).
24. CPK 347 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas reikalavimas kasaciniame skunde nurodyti išsamius teisinius argumentus, kurie patvirtintu CPK 346 straipsnyje nurodytų kasacijos pagrindų būvimą, reikšia, kad kasaciniame skunde nurodyti kasacijos pagrindai turi būti siejami su kasacinio skundo skundžiamo apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo motyvų ir teisiųjų argumentų klaidų ar pažeidimų atskleidimu. Kasacinio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkancio įstatymo reikalavimus) ne visada reikšia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymu nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka bylą kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2013).
25. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, kad įrodymų turinio vertinimas yra fakto klausimas, kurio kasacinis teismas nenagrinėja (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-338-415/2015; 2016 m. liepos 1 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-374-421/2016 17 punktą, kt.). Kasacine tvarka vertindamas byloje teismų priimtus sprendimus teisės taikymo aspektu dėl proceso teisės normų galimo pažeidimo kasacinis teismas, iš naujo nenustatydamas faktinių bylos aplinkybių, tik pasisako, ar bylą nagrinėję teismai tinkamai taikė įrodinėjimo taisykles (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugsėjo 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-684/2021, 49 punktas). Reikalavimas vertinti įrodymus, vadovaujantis vidiniu įsitikinimu, yra teismo nepriklausomumo principo išraiška, nes nurodymai teismui, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, neleistini. Dėl to atvejai, kai šalies nurodytos aplinkybės, argumentai nepripažįstami įrodymais, savaime neleidžia daryti išvados, kad bylos nagrinėjimo metu teisme buvo padaryta CPK 176, 185 straipsnių pažeidimų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2010; 2021 m. rugsėjo 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-371-701/2021 38 punktą).
26. Kasacinio skundo argumentai, kuriais kasatoriaus, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitaip vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje pateiktų įrodymų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, tačiau nepagrindžia teiginių, jog teismas, atlikdamas įrodymų vertinimą, būtų pažeidęs proceso teisės normas ar netinkamai jas taikęs, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacijos dalyko. Dėl tokio pobūdžio argumentų kasacinis teismas neturi teisinio pagrindo pasisakyti, kadangi tai neatitiktų įstatyme įtvirtintos kasacinio proceso paskirties ir ribų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-969/2016 39 punktą; 2017 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-611/2017 40 punktą, kt.).
27. Atsižvelgdamas į išdėstytas bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas reglamentuojančias nuostatas, teisėjų kolegija toliau pasisako dėl tik kasacinio skundo argumentų, kuriais įrodinėjami apeliacinės instancijos teismo galimai padaryti materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimai priimanč kasacine tvarka skundžiamą sprendimą. Faktinio pobūdžio kasacinio skundo argumentai, kuriais pateikiamas kitoks apeliacinės instancijos teismo įvertintų įrodymų turinio vertinimas arba siekiama kitokio faktinių aplinkybių nustatymo nenurodant ir nepagrindžiant konkrečius įrodinėjimo taisyklių pažeidimo, kaip nesudarantys kasacijos dalyko, analizuojami nebus.

Dėl įrodinėjimo taisyklių byloje, kuriose sprendžiama dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo

28. Bylos dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo nagrinėjamas ypatingiaja teiseną (CPK 442 straipsnio 1 punktas). CPK 443 straipsnyje nustatytos ypatingosios teisenos bylos, įskaitant bylas dėl juridinę reikšmę turinčių faktų nustatymo, nagrinėjimo ypatybės. Ypatingosios teisenos bylas teismas nagrinėja pagal CPK taisykles, su šimtiniis ir papildymais, kurie nustatyti CPK V dalyje ir kituose įstatymuose.
29. CPK 443 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad teismas, nagrinėjantis bylą CPK V dalyje nustatyta tvarka, t. y. ypatingosios teisenos tvarka, turi imtis visų būtinų priemonių, kad būtų visapusiškai išaiškintos bylos aplinkybės. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad ypatingosios teisenos bylos yra nedispozityvios, t. y. jose teismas turi būti aktyvus (CPK 179 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-80-706/2017, 25 punktas; 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-443-378/2019, 28 punktas). Nedispozityviosiose bylose teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantis byloje asmuo nepateikia įrodymų, pat pat tai atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-701/2015). Kita vertus, CPK 443 straipsnio 8 dalies nuostata byloje dalyvaujančių asmenų neatleidžia nuo pareigos nurodyti faktus ir įrodymus, juos rinkti ir pateikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-105/2013).
30. Nagrinėjant bylas dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, taikomos bendrosios įrodinėjimo taisyklės, nustatytos įstatyme (CPK 176–185 straipsniai) bei suformuluotos kasacinio teismo praktikoje, atsižvelgiant į įrodinėjimo proceso šios kategorijos bylose ypatumus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-535-969/2015).
31. Pasisakydamas dėl įrodymų vertinimo, kasacinis teismas ne kartą savo nutartyse yra pabrėžęs, jog teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle, o išvada dėl konkrečios faktinės aplinkybės egzistavimo daroma pagal vidinį teismo įsitikinimą, grindžiamą visapusišku ir objektyviu visų reikšmingų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Teismas turi įvertinti ne tik kiekvieno įrodymo įrodomąją reikšmę, bet ir įrodymų visetą ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadas apie tam tikrų įrodinėjimo dalykų konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2010; 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219-701/2021, 80 punktas). Teismas, nagrinėdamas bylą ypatingosios teisenos tvarka, turi vertinti visą bylos medžiagą pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles. Taigi, teismas gal atitinkamą faktą pripažinti nustatytu tik įsitikinęs, kad iš įrodymų visumos tokią faktą galima pripažinti (CPK 185 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-40-421/2016, 32 punktas).
32. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad byloje dėl faktų, turinčių juridinę reikšmę, nustatymo įrodinėjimo ypatumą lemia tai, jog šiose bylose yra naudojami netiesioginiai įrodymai. Į aplinkybę, kad įrodinėjimas vyksta netiesioginiais įrodymais, būtina atsižvelgti sprendžiant įrodymų pakankamumo klausimą. Bylose, kuriose įrodinėjama netiesioginiais įrodymais, prielaidų darymas yra neišvengiamas. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad yra svarbu, jog viena prielaida būtų motyvuota, t. y. kad ji būtų pagrįsta byloje esančiais įrodymais, kad priešingos prielaidos tikimybė būtų mažesnė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-147/2005; 2006 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2006; 2007 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-208/2007; 2008 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2008). Vien netiesioginiai įrodymai atitinka atvejais gali būti pakankamas pagrindas nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą, o dėl to teismas nusprendžia atsižvelgdamas į pateiktų netiesioginių įrodymų visumą pagal konkrečios bylos aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-695/2018, 29 punktas).
33. Pareiškėjos teigimu, apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo šios nutarties 32 punkte nurodytos kasacinio teismo praktikos konstatuodamas, kad sodybos buvimą pareiškėjos žemės sklype faktas turi būti įrodytas istoriniais archyviniais dokumentais, kuriuose nebūtų daromos prielaidos. Teisėjų kolegija sutinka su pareiškėja, kad šis apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvuojamosios dalies teiginys suformuluotas neįtikinamai, turint omenyje tai, kad įstatymas neriboja įstatymų byloje dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo. Kita vertus, priešingai nurodyta teiginys viso skundžiamo sprendimo kontekste matyti, kad juo apeliacinės instancijos teismas ne apskritai paneigė prielaidų darymo byloje dėl faktų, turinčių juridinę reikšmę, nustatymo galimybę, o pateikė konkrečių byloje esančių ir prieš tai sprendime aptartų įrodymų turinio ir pakankamumo apibendrinimą. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs tiek pirmosios instancijos teismo išsurtus, tiek papildomai surinktus įrodymus, susijusius su byloje įrodinėjamosios aplinkybėmis, argumentavęs, kodėl vienas įrodymas remiasi, o kitas atmeta, konstatavo, kad byloje nėra pakankamų įrodymų, leidžiančių padaryti išvadą, kad ginčo sklype buvo sodyba (gyvenamasis namas). Taigi, apeliacinės instancijos teismo išvados padarytos vadovaujantis įrodinėjimo civiliniame procese specifika nusakantią tikėtumu taisykle (tikimybų pusiausvyros principu) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugpjūčio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-304/2008; 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-101/2009; kt.). Vien tai, kad pareiškėja byloje esančius įrodymus (jų pakankamumą) vertina kitaip nei apeliacinės instancijos teismas, nesudaro pagrindo teigti, kad įrodymų vertinimo taisyklės buvo pažeistos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-110/2013).
34. Teisėjų kolegija atmeta kaip teisiskai nepagrįstą pareiškėjos argumentą, kad tokio pobūdžio bylose pareiškimas dėl juridinio fakto nustatymo teismo gali būti atmetamas tik tada, kai byloje esantys įrodymai visiškai ir negiginėjami paneigia buvusios sodybos fakto egzistavimo tikimybę. Pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles, kurios, minėta, taikytinos ir nagrinėjant bylas dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo, procesinė pareiga įrodyti sodybos egzistavimo faktą tenka pareiškėjai (CPK 178 straipsnis), o jam šios aplinkybės neįrodžius pareiškimas dėl juridinio fakto nustatymo teismo turi būti atmetamas (šios nutarties 31 punktas).

Dėl teismo rėmimosi „Vikipedijos“ duomenimis ir siurprizinio teismo sprendimo

35. Motyvuodamas priimtą sprendimą apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, rėmėsi savo iniciatyva gautais interneto enciklopedijos „Vikipedija“ duomenimis apie Karklės gyvenvietę. Pareiškėja kasaciniame skunde teigia, kad dėl to, jog šių „Vikipedijos“ duomenų nebuvo civilinės bylos medžiagoje, ji neturėjo galimybės dėl jų pasisakyti, todėl buvo pažeista jos teisė būti išklausytai ir pateikti savo argumentus dėl visu bylos išsprendimų reikšmingų aplinkybių ir jų teisinio vertinimo. Pareiškėjos vertinimu, teismo sprendimas, priimtas remiantis teismo iniciatyva surinktais įrodymais, apie kuriuos pareiškėja nebuvo informuota, yra siurprizinis, todėl turi būti panaikintas kasacinio teismo.

36. Draudimas teismui priimti sprendimą, t. y. bylos šaliai netikėtą, sprendimą ne kartą buvo akcentuotas kasacinio teismo praktikoje. Šis draudimas siejamas su Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija dėl teisės į teisingą teismą, iš kurios matyti, kad Konvencijos 6 straipsnio požinių gali kilti Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimo pavojus, kai teismai, nagrinėdami bylas, priima sprendimus tiek įrodymų tyrimo ir vertinimo, tiek teisės taikymo aspektu. Pagal Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintą teisingo bylos nagrinėjimo koncepciją šalys turi teisę į rungtynišką procesą, reikšiančią, kad jos privalo turėti galimybę ne tik pateikti įrodymus savo reikalavimams pagrįsti, bet taip pat teisę žinoti ir komentuoti visus įrodymus ar pastabas, pateiktus siekiant paveikti teismo sprendimą (žr. 1997 m. vasario 18 d. sprendimo byloje *Nideröst-Huber prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 18990/91, 24 punktą; 2001 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *K. S. prieš Suomiją*, peticijos Nr. 29346/95, 21 punktą; 2014 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Duralyski prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 45519/06, 30 punktą; kt.) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-74-313/2017, 68 punktas).
37. Byloje dalyvaujančių asmenų teisė žinoti ir komentuoti visus įrodymus turi būti užtikrinta ne tik tais atvejais, kai įrodymus, siekdamą paveikti teismo sprendimą, pateikia kita proceso šalis, bet ir tais atvejais, kai teismas šiuos įrodymus, esant įstatyme įtvirtintoms sąlygoms, renka savo iniciatyva (šios nutarties 29 punktas). To, be kita ko, reikalauja civilinio proceso betarpiškumo principas (**CPK 14 straipsnis**) ir **CPK 263 straipsnio** 2 dalyje įtvirtintas draudimas teismui grįsti priimtą sprendimą aplinkybėmis ir įrodymais, kurie nebuvo iširti teismo posėdyje. Teismo sprendimas, kuriame remiamasi teismo iniciatyva surinktais įrodymais, apie kuriuos proceso dalyviai nebuvo informuoti įstatymų nustatyta tvarka, taip pat laikytinas siurpriziniu teismo sprendimu, pažeidžiančiu proceso dalyvių teisę būti išklausytiems.
38. Nagrinėjama atveju nėra ginčo dėl to, kad nė vienas byloje dalyvaujantis asmuo iki apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimo nebuvo supažindintas su teismo surinktais „Vikipedijos“ duomenimis apie Karklę, todėl neturėjo galimybės įgyvendinti **CPK 42** straipsnyje nustatytos procesinės teisės teikti savo argumentus ir samprotavimus dėl šių duomenų patikimumo ir jų įrodomosios vertės. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija pripažįsta teisiskai pagrįstu pareiškėjos argumentą, kad apeliacinės instancijos teismas, byloje remdamasis savo iniciatyva surinktais „Vikipedijos“ duomenimis kaip įrodymu, pažeidė proceso teisės normų reikalavimus.
39. Proceso teisės normų pažeidimai, kurie yra pagrindas naikinti žemesnės instancijos teismo sprendimą, yra dvejų rūšių, besiskiriantys savo pobūdžiu ir teisiniais padariniais. Pirmą, absoliutūs ir santykinai absoliutūs sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindai, nustatyti **CPK 329** straipsnio 2 ir 3 dalyse. Prie **CPK 329** straipsnio 2 dalyje nustatytų absoliutų sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindų priskiriami esminių proceso teisės normų pažeidimai, kurie rodo, kad tinkamo proceso žemesnės instancijos teisme praktiškai nebuvo. Teismui nustatęs bent vieną iš šių pagrindų teismo sprendimas turi būti naikinamas ir byla perduodama nagrinėti iš naujo. **CPK 329** straipsnio 3 dalyje nurodyti pagrindai taikomi tuomet, kai asmuo, kurio teisės pažeistos, jais remiasi apeliaciniame ar kasaciniame skunde. Antra, kitų proceso teisės pažeidimai, dėl kurių galėjo būti neteisingai išspręsta byla. Tokie proceso teisės pažeidimai sukelia materialinius teisinius padarinius – neteisingą bylos išsprendimą. Todėl šiuo atveju teismas turi nustatyti ne tik proceso teisės pažeidimą, bet ir aplinkybę, ar toks pažeidimas turėjo įtakos priimto teismo sprendimo ar nutarties teisėtumui, t. y. būtina konstatuoti esant priežastinį ryšį tarp proceso teisės pažeidimo ir sprendimo ar nutarties neteisėtumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-114-1075/2019, 42 punktas).
40. Nors siurpriziniu teismo sprendimu pažeidžiamos proceso teisės normos, **CPK 329** straipsnis nepriskiria tokios situacijos prie absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindų. Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad, atsižvelgiant į **CPK 329** straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytų absoliutų teismo sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindų išimtinumą, nėra pagrindo šiuos pagrindus aiškinti plačiai. Todėl tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismo padarytas proceso teisės normų pažeidimas nepatenka į absoliutų ar santykinai absoliutų sprendimo negaliojimo pagrindų sąrašą, šį pažeidimą būtina įvertinti **CPK 329** straipsnio 1 dalies aspektu, t. y. ar šis proceso teisės normos pažeidimas yra toks, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-114-1075/2019, 44 punktas). Vertinant, ar byla galėjo būti išspręsta neteisingai dėl to, jog teismas priimdamas sprendimą remėsi įrodymais, dėl kurių šalys neturėjo galimybės pasisakyti, turi būti atsižvelgta į tai, ar šie įrodymai bent iš dalies nulėmė ar galėjo nulėmti bylos procesinį rezultatą.
41. Iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinio matyti, kad „Vikipedijos“ istoriniai duomenys apie Karklę teismo yra paminėti sprendimo 40 punkte. Remdamasis jais apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad daugiau tikėtina, jog pareiškėjos įrodinėjamu laikotarpiu šioje teritorijoje buvo urbanizuota ir sodybos buvo užfiksuotos bei įteisintos. Kita vertus, sprendimo 41 punkte pažymėta, jog paminėti viešai prieinami duomenys iš esmės yra patvirtinti ir 2005 metų istorikės J. V. istorinės pažymos aprašomojoje dalyje, t. y. byloje esančiame įrodyme, kurį teismui pateikė pati pareiškėja. Be to, atmesdamas pareiškėjos prašymą, apeliacinės instancijos teismas išsamiai aptarė ir įvertino ne tik „Vikipedijos“ duomenis ir istorikės J. V. pažymą, bet ir kitus byloje surinktus įrodymus: nutarime nutraukti ikiteisminį tyrimą užfiksuotas liudytojos J. V. parodymus, 2017 m. lapkričio 6 d. žvalgomųjų archeologinių tyrimų pažymą, nutarime nutraukti ikiteisminį tyrimą užfiksuotas liudytojos D. Z. parodymus, architektų G. A. S. 2018 m. vasario 9 d. išvadą, anstolo G. Žutautis 2017 m. lapkričio 15 d. ir 2018 m. liepos 22 d. faktinių aplinkybių konstatavimo protokolus, šilksių istorinę kartografinę sudarytą nuo 1796 m., Klaipėdos universiteto atliktą kartografinių šaltinių tyrimą, 1944 m. aerofotografinę nuotrauką, ir jų visuma remdamasis padarė išvadą, kad sodybos buvimo pareiškėjos žemės sklype faktai patvirtinti byloje nepakanka įrodymų, taigi apeliacinės instancijos teismas priėmė priešingą sprendimą nei pirmosios instancijos teismas ne vien „Vikipedijos“ duomenų apie Karklę pagrindu, o argumentuotai įvertinęs byloje surinktų įrodymų visetą. Pareiškėja neginčia, kad jai buvo sudarytos tinkamos galimybės išdėstyti savo poziciją dėl kitų teismo sprendime aptartų įrodymų įrodomosios vertės.
42. Pareiškėja, teigdamą, kad nurodyti „Vikipedijos“ duomenys turėjo lemiamą reikšmę priimančiam skundžiamam apeliacinės instancijos teismo sprendimui, šio teiginio išsamiau nepagrindė. Pažymėtina, kad teismo nurodyti „Vikipedijos“ duomenys apie Karklę yra bendro pobūdžio, t. y. juose nėra informacijos, patvirtinančios ar paneigiančios byloje pareiškėjos siekiamą nustatyti sodybos egzistavimo konkrečioje vietoje aplinkybę, ir teismas šių duomenų pagrindu reikšmingų išvadų nepadarė. „Vikipedijos“ duomenys skundžiamame sprendime minimi epizodiškai, jų pagrindu teismo padarytos išvados nėra paneigiančios kitus byloje surinktus įrodymus. Esant tokioms aplinkybėms konstatuotina, kad nustatytas proceso teisės normų pažeidimas nagrinėjamu atveju nenulėmė bylos procesinio rezultato ir todėl nesudaro pakankamo pagrindo panaikinti skundžiamą sprendimą.
43. Skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo siurprizinių pobūdį pareiškėja grindžia ir tuo, kad apeliacinės instancijos teismas priėmė jai nepalankų procesinį sprendimą nepaisydamas pareiškėjai palankaus ikiteisminio tyrimo, iki kurio užbaigimo teismas buvo sustabdytas bylos nagrinėjimą, rezultato. Teisėjų kolegija pažymi, kad teismo sprendimas negali būti laikomas siurpriziniu vien dėl tos priežasties, kad jis yra pareiškėjai nepalankus. Apeliacinės instancijos teismas, pagal įstatymą nagrinėjantis tiek teisės, tiek fakto klausimus, remdamasis byloje dalyvaujančio asmens paduotu apeliaciniu skundu, turi teisę atlikti savarankišką byloje surinktų įrodymų vertinimą, kurio rezultatas gali skirtis nuo pirmosios instancijos teismo sprendime pateiktų įrodymų vertinimo (**CPK 326** straipsnio 1 dalies 2 punktas).
44. Minėta, kad teismas, priimdamas sprendimą, turi įvertinti byloje esančių įrodymų visetą ir tik iš įrodymų visumos daryti išvadą apie tam tikrų įrodinėjimo dalykų konkrečioje byloje esančių faktų buvimą ar nebuvimą. Tai, kad teismo nutartyje, kuria bylos nagrinėjimas buvo sustabdytas, buvo nurodyta, jog ikiteisminio tyrimo rezultatas turės teisinę reikšmę sprendžiant ginčą dėl juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo ir priimančiam galutinį teismo procesinį sprendimą dėl šalių ginčo, nereiškia, jog ikiteisminio tyrimo nutraukimo faktas pats savaime, nevertinant kitų byloje esančių įrodymų, turėjo lemti pareiškėjai palankaus teismo procesinio sprendimo priėmimą.

Dėl lex retro non agit principo pažeidimo

45. Pareiškėjos teigimu, apeliacinės instancijos teismas, priimdamas ginčijamą sprendimą, pažeidė *lex retro non agit* principą, kadangi vadovavosi Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 106 „Dėl Sprendimų dėl buvusių sodybų atstatymo gaminimo ir kompleksinio draustinio ir valstybinių parkuose priėmimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Tačiau, kaip pagrįstai nurodoma suinteresuoto asmens atsiliepime į kasacinį skundą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. vasario 12 d. nutarimas Nr. 106 skundžiamame apeliacinės instancijos teismo sprendime nėra minimas, todėl pareiškėjos argumentai dėl *lex retro non agit* principo pažeidimo teisėjų kolegijos pripažįstami nepagrįstais.

Dėl bylos procesinės baigties

46. Teisėjų kolegija, byloje nenustačiusi materialiosios ar proceso teisės normų pažeidimo, galėjusio turėti įtakos neteisėto sprendimo priėmimui, konstatuoja, kad nėra pagrindo tenkinti kasacinį skundą ir panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą (**CPK 359** straipsnio 3 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 29 d. sprendimą palikti nepakeistą.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Ambrasaitė-Balynienė

Simnickis

Tamošiūnienė